

37

A zsidók nyelve Magyarországon

XVI–XVII. század

(a) Budán, a XVI. század közepén: Slomo ben Jehiél Lurja (1510 k.–1574), *Jámsel Slomo*,¹ “Gittin” (Berlin, 1761), c. IV, no. 32

Ú j a b b k i a d á s :

Shlomo J. Spitzer & Komoróczy Géza, *Héber kútforrások Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez a kezdetektől 1686-ig* (Hungaria Judaica, 16) (Budapest: MTA Judaisztikai Kutatócsoport – Osiris Kiadó, 2003), pp. 349–350, no. 82 (héber szöveg és magyar fordítás)

(...) És ezt találtam leírva a válólelvel kapcsolatos rendeletekben: “ha a férj vagy a feleség lakhelyének neve másképpen van” – ez (azonban) nem névváltoztatást jelent, hanem azt, hogy ugyanaz a város két (különböző) helyen két (különböző) néven (szerepel).

Véleményem szerint az ok: úgy vélik, hogy Askenáz nyelve² kerekedett felül, és a legtöbb országban, de mindenekelőtt a keresztény (*Edom*) királyságokban ez terjedt el. Így ez sokkal ismertebb és fontosabb lett az összes többi nyelvnél. Még Prágában (PR’G) is, amelynek nyelve a *bihem* (BYHM)³ – ez a szláv nyelvek⁴ közül az egyik –, a többség mindenesetre ismeri Askenáz nyelvét.

De Ovenben (’VBN), ahol leginkább Hágár (HGR) nyelvét⁵ beszélik, és Askenáz nyelve nem olyan elterjedt, ezért a *higri* (HGRY) nyelv⁶ az első, a fontosabb,⁷ ezért az askenázi nevet írják utolsóként: Budn (BVDN), amelyet Ovennek (’VBN) hívnak.

(b) A XVII. század elején: Jehuda Arje mi-Modena / Leon da Modena (1571–1648), *Historia de gli riti hebraici*: “A zsidók nyelve Hágárban”, 1616

Historia de gli riti hebraici (Paris, 1637; Venezia: Giovanni Calleoni, 16382)

I d é z i :

Jacob R. Marcus, *The Jew in the Medieval World. A Source Book: 315–1791* (1938; reprint, Cincinnati: Hebrew Union College Press, 1990), p. 437; ~, Revised edition with an introduction and updated bibliography by Marc Saperstein (Cincinnati: Hebrew Union College Press, 1999), p. 497

¹ “Salamon tengere.”

² Askenáz nyelve: a jiddis.

³ Behem: Bohemia nyelve, nyilván a cseh.

⁴ Szláv nyelvek: a héberben “Kanaán nyelve”. A középkorban a szláv országokat Kanaánnak hívták.

⁵ Ti. a magyart.

⁶ Higri nyelv: a magyar.

⁷ Értsd: a budai zsidók számára fontosabb a magyar, mint az “askenázi” (német / jiddis).

Csak kevés zsidó van napjainkban, aki folyamatosan tud beszélni héberül, azaz a szent nyelven, amelyet ők *leson ha-kodes*-nek neveznek, (és) amelyen az Ószövetség huszonnégy könyvét írták; vagy akár káldeus vagy targumi⁸ nyelven, amely általánosan (használt) nyelvük volt, amikor még nép voltak, mert annak az országnak a nyelvén nevelkedtek fel, és azt tanulták meg, amelyben születtek. Így hát Itáliában az olaszt beszélik, Németországban a németet, a Levantében és a barbárok országában a törököt vagy mórt⁹ stb.

Nos, ezeket az egzotikus nyelveket oly mértékben elsajátították, hogy sokan közülük, akik Németországból Lengyelországba, Magyarországra vagy Oroszországba települtek át, a németet honosították meg anyanyelvként minden utódaik számára.

⁸ Értsd: arámi.

⁹ Értsd: berber.